
Insect zoekt thuis

Onderzoek naar de kansen
voor insecten in de stad

**NATUUR
& MILIEU**
Laat zien dat het kán

Samenvatting

Het gaat slecht met insecten. Uit onderzoek blijkt dat sinds 1990 de totale biomassa van insecten met 75 procent is afgenomen. Ook neemt het aantal soorten wereldwijd in rap tempo af: zo wordt 40% van alle insectensoorten met uitsterven bedreigd.

Dit komt onder andere door het steeds intensievere landgebruik, zoals intensieve landbouw met veel gebruik van pesticiden, maar ook vervuiling en klimaatverandering spelen een rol. Dit is niet alleen zorgelijk voor de biodiversiteit, maar ook voor onze voedselzekerheid. Driekwart van onze landbouwgewassen is namelijk afhankelijk van insecten voor bestuiving. Daarnaast zijn insecten onmisbare opruimers die organisch afval afbreken en voedingsstoffen teruggeven aan de natuur. De insecten zelf zijn ook nog eens een belangrijke voedselbron voor vogels en zoogdieren. Kortom, insecten zijn de stille motoren van onze ecosystemen.

We moeten daarom een halt toeroepen aan de achteruitgang van insecten en actief werk maken van het herstel van insecten. Verrassend genoeg biedt de stad hier grote kansen voor. Ruim een derde van de insectensoorten komt voor in de stad en tien procent is zelfs afhankelijk van de stad. Steden vormen een gevarieerd landschap met verschillende micro-habitats voor insecten. Ook worden er in de stad minder pesticiden gebruikt dan op landbouwgrond, waardoor de stad een schuilplaats en een veilig leefgebied is voor insecten. Toch blijven deze kansen grotendeels onbenut. Er is nauwelijks beleid voor insecten in de stad. Ook op nationaal niveau blijft insectenbeleid versnipperd en vaag. Er is enerzijds een landelijke bijenstrategie, terwijl er anderzijds ook werkgroepen zijn die zich richten op het beperken van overlast door bijen en andere insecten.

Om het aantal insecten in de stad te bevorderen hebben we daarom onderzocht welke maatregelen hiervoor nodig zijn. In samenwerking met Collectief Natuurinclusief, hebben wij elf richtlijnen opgesteld voor een insectvriendelijke stad.

Deze richtlijnen zijn door gemeenten en andere grondeigenaren direct toe te passen bij de inrichting én het beheer van gronden. De richtlijnen zijn:

1. **Natuurkernen.** Zorg voor leefgebieden voor insecten verspreid over de stad
2. **Ecologische verbindingen.** Zorg voor samenhang tussen leefgebieden.
3. **Inheemse soorten.** Plant inheemse bomen, struiken en kruiden.
4. **Variatie en structuur.** Breng structuur en variatie met gelaagde beplanting, reliëf en natuurlijke elementen zoals dood hout.
5. **Voedselaanbod.** Zorg voor een groot aanbod aan verschillende kruiden, vaste planten, struiken en bomen.
6. **Nest- en schuilplaatsen.** Zorg voor permanent aanwezige nest- en schuilplaatsen.
7. **Bodem.** Laat bladeren zo veel mogelijk liggen en gebruik zo min mogelijk zware machines.
8. **Water.** Zorg voor een variatie aan open water, zoals sloten, poelen en stromend water.
9. **Geen pesticiden.** Koop pesticidevrije planten en maak geen gebruik van pesticiden.
10. **Ecologisch beheer.** Beheer extensief, maai niet alles en maai niet meer dan twee keer per jaar hetzelfde stuk.
11. **Educatie.** Zorg voor educatie met borden en campagnes. Communiceer met bewoners.

Het goede nieuws is dat er al genoeg concrete initiatieven zijn die grondeigenaren ontzorgen. Dit zijn de Vlinderidylle, Stadsoase en De Bonte Berm. Deze kant-en-klare oplossingen zoeken mogelijkheden voor opschaling en bieden oplossingen voor verschillende insectensoorten. Ook zijn er talloze andere (lokale) initiatieven en organisaties die kunnen helpen.

Grofweg zijn er in Nederland 3.500 wijken, die we stuk voor stuk kunnen veranderen in veilige, voedselrijke en bloeiende gebieden waar insecten zich thuis kunnen voelen. Daarom dagen wij gemeenten en andere grondeigenaren uit om 3.500 nieuwe plekken voor insecten in te richten.
Zo wordt iedere wijk een insectenrijk!

Inhoud

Samenvatting	2
1 Insecten in de stad	4
Hoe gaat het met insecten?	5
De stad als leefgebied	5
Wie trekt er naar de stad?	8
Zeldzame stadsinsecten	10
Richtlijnen voor de insectvriendelijke stad	11
2 Aan de slag: insect zoekt thuis!	13
Voorbeelden genoeg	14
Tijd voor actie: elke wijk insectenrijk!	15
3 Kant-en-klare initiatieven voor meer insecten in de stad	16
De Bonte Berm	16
De Stadsoase	17
De Vlinderidylle	18
Bronnenlijst	19
Colofon	20

1 Insecten in de stad

Een huis vinden in de stad is tegenwoordig knap lastig – en dat geldt niet alleen voor mensen. Ook insecten kampen met woningnood en zijn dringend op zoek zijn naar veilig leefgebied, ook in de stad. Maar krijgen ze die kans wel?

Insecten zijn overal. Met zo'n 20.000 soorten vormen ze de grootste en meest diverse diergroep van Nederland. Aan hun zes poten kunnen we ze onderscheiden van andere kleine beestjes zoals spinachtigen. Omdat ze vaak klein en onopvallend zijn, kennen we ze minder goed dan andere dieren, maar insecten hebben heel interessante leefwijzen en zijn onmisbaar voor mens en natuur. Zo maken veel mensen zich tegenwoordig zorgen om de achteruitgang van bijen, omdat ze onze voedselgewassen bestuiven. Maar insecten doen veel meer dan dat. Sommige soorten ruimen plantaardig en dierlijk afval op en zetten het om in nuttige voedingsstoffen die planten weer kunnen opnemen. Andere vangen talloze insecten zoals muggen waardoor deze soorten in balans blijven met de omgeving. Veel insecten zijn een essentiële voedselbron voor vogels en zoogdieren.

Al die natuurlijke functies betekenen dat insecten een belangrijk deel zijn van ecosystemen. Als we steeds meer insecten kwijtraken, zoals al decennia het geval is, heeft dat grote gevolgen. Het precieze effect van het uitsterven van soorten is moeilijk te voorspellen, omdat alle soorten samenhangen in een complex web van interacties. Als een wesp verdwijnt dan heeft dat meteen gevolgen voor haar parasieten en predatoren, maar ook voor het voedsel van de wesp. Zo kunnen bepaalde planten opeens gaan woekeren zonder het insect dat ze eet, of gaat een vogelsoort juist achteruit omdat de insecten die aan de jongen worden gevoerd er niet meer zijn.

Verdwijnen er te veel schakels in zo'n systeem, dan raakt het steeds verder uit balans. Daarmee verdwijnt ook de weerbaarheid van de natuur. Juist die complexe samenhang en onberekenbaarheid zorgt ervoor dat de achteruitgang van insecten slecht nieuws is. Naast belangrijk zijn insecten ook erg mooi en interessant. Bijna iedereen geniet van het langsfladderen van een bontgekleurde vlinder op een zonnige zomerdag. Wie een kever van dichtbij bekijkt ziet een parelmoerkleurige "huid" vol streepjes en stippels, ogen die uit talloze facetten bestaan en ingewikkelde antennes. Sommige insecten zijn aansprekend of zelfs schattig te noemen, zoals pluizige hommels of kleurige lieveheersbeestjes. Als er steeds minder insecten zijn, verliezen we veel van zulke geluismomentjes.

Elzenhaantje (foto: Erik Karits)

Hoe gaat het met insecten?

We hebben insecten dus nodig, voor onszelf en voor de natuur. De laatste jaren zijn er echter steeds meer berichten over de achteruitgang van insecten. In 2017 verscheen een invloedrijk artikel over de achteruitgang van insecten in Duitse natuurgebieden.¹ 27 jaar lang deden de schrijvers onderzoek met behulp van insectenvallen. Het totale gewicht van alle insecten samen in de vallen was in die tijd met ruim 75% afgenomen. Het onderzoek was groot nieuws en burgers en wetenschappers maken zich grote zorgen. In daaropvolgende jaren verschenen steeds meer onderzoeken die dit beeld bevestigden. Niet alleen de biomassa – het totale gewicht aan insecten – maar ook het aantal soorten neemt af, wereldwijd. Ruim 40% van de soorten wordt met uitsterven bedreigd.² Vlinders, bijen en sommige soorten kevers lijken bijzonder hard te worden getroffen. Dit blijkt ook recent onderzoek naar de vlinderpopulaties in Nederland: tussen 1992 en 2024 zijn vlinderpopulaties met gemiddeld 56 procent afgenomen.³ En niet alleen zeldzame insectensoorten gaan achteruit, maar ook algemene soorten. Deze algemene soorten zijn essentieel voor ecosystemen en vervullen bovendien cruciale functies voor mensen, zoals de bestuiving van gewassen.

De oorzaken van de achteruitgang van insecten zijn complex maar hangen allemaal samen met de invloed van de mens.⁴ Door intensief, insectonvriendelijk landgebruik is er steeds minder ruimte voor insecten. De leefgebieden die nog over zijn worden bedreigd door vervuiling (chemische vervuiling, luchtvervuiling, lichtvervuiling, etc.), klimaatverandering en invasieve exoten. Insecten komen op allerlei manieren onder druk te staan en vinden steeds minder plekken waar ze kunnen overleven.

Insecten hebben groene ruimte nodig. Uit onderzoek van Natuur & Milieu en architecten- en ingenieursadviesbureau Sweco blijkt dat steden – een potentieel kansrijk habitat voor insecten – verstenen.⁵ Deze verstening is de afgelopen vijf jaar – in de periode 2019 tot 2024 – sterk toegenomen. Het aantal vierkante meters openbaar groen per

huisadres daalde met maar liefst 24%. Uit het onderzoek blijkt ook dat het aantal woningen toeneemt en er tegelijkertijd een verlies is van openbaar groen (658 hectare, ofwel 2,5 procent). Dit geldt voor 21 van de 30 onderzochte gemeenten.

De stad als leefgebied

Het wereldwijde oppervlak aan stedelijk gebied groeit jaarlijks, ook in Nederland.⁶ Steeds meer mensen trekken naar de stad en daarmee worden steden drukker. Daarom is er steeds meer aandacht voor de leefbaarheid van de stad. Ook menselijke stadsbewoners willen graag een groene leefomgeving. Het uitzicht is interessanter, het nodigt uit tot bewegen en vermindert stress. En planten helpen om de stad te verkoelen en bij de afvoer van water na een piekbui. Veel gemeentes stellen al eisen aan hoeveel bomen of groen er in een buurt moet zijn. Of ze gaan de openbare ruimte anders beheren, bijvoorbeeld door minder te maaien. De zorg om de achteruitgang van insecten kan richting bieden aan de vergroening van steden: tijdens het vergroenen kan men gelijk rekening houden met insecten. Daar wordt de stad ook mooier van, omdat een landschap voor insecten bloemrijk, kleurig en gevarieerd is. Daarmee slaan we twee vliegen in één klap: de stad wordt zo aantrekkelijker voor zowel mens als dier.

De vergroening van de stad biedt zo ook kansen om nieuwe geschikte plekken voor insecten te creëren. Want hoewel steden natuurlijk vooral voor mensen gebouwd worden, leven we er samen met planten en dieren. Een meeuw scharrelt bij de snackbar op zoek naar gevallen frietjes, een egel wandelt 's nachts door tuinen. Maar de insecten zijn eigenlijk de meest talrijke bewoners van de stad. Ze vallen ons alleen niet op omdat ze zo klein zijn. Ook kom je ze op verborgen plekken tegen: we vinden een compleet leefgebied onder een stoeptegels, in een struik of in een spleet in de muur.

Steden vormen daarnaast een ontzettend gevarieerd landschap; vergelijk ze maar eens met de uitgestrekte akkers van de polders of dichte productiebossen. In de stad zijn veel meer

¹ Hallmann et al. (2017). More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas.

² Sánchez-Bayo & Wyckhuys (2019). Worldwide decline of the entomofauna: A review of its drivers.

³ CBS en Vlinderstichting (2025). <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/17/steeds-minder-vlinders-ook-afname-algemeen-voorkomende-soorten>

⁴ Wagner et al. (2021). Insect decline in the Anthropocene: Death by a thousand cuts. Proceedings of the National Academy of Sciences.

⁵ <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/NM2024-Onderzoek-Tekort-aan-groen-in-Nederlandse-steden.pdf>

⁶ CLO Verandering bodemgebruik <https://www.clo.nl/indicatoren/nl006012-veranderingen-bodemgebruik-1996-2017>

verschillende planten, er zijn tuinen, stoepen, wegen, sloten, daken, bermen en nog veel meer. Elk van die plekken biedt weer andere kansen en puzzelstukjes in het leefgebied van kleine dieren. Onder andere daarom kunnen steden onverwachts heel biodivers zijn.

Verder worden in steden minder bestrijdingsmiddelen gebruikt en geldt er sinds 2016 een verbod op het professioneel gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen op verhardingen (zoals stoepen en wegen).⁷ Het gebruik van chemie is – mits de regels worden nageleefd – nu nog beperkt tot particuliere tuinen en uitzonderingen voor openbaar groenbeheer. Ook worden er in de stad veel minder meststoffen gebruikt dan in het agrarisch gebied en wordt de bodem er minder vaak omgewoeld.

Kortom, vanwege haar vele functies is de stad een heel gevarieerd en aantrekkelijk biotoop voor insecten. Dit blijkt ook uit de steekproefanalyse door EIS Kenniscentrum Insecten van waarnemingen van insecten in de stad en daarbuiten.⁸ In totaal zijn ruim 2.700 soorten meegenomen in het onderzoek. Meer dan 37% van de insectensoorten die in Nederland leven blijkt leefgebied te vinden in de stad. Ruim 10% van de soorten komt zelfs vooral in de stad voor. De verschillende plekken in de stad bieden daarmee kansen en uitdagingen voor onze medestadsbewoners. Specifiek zien wij de volgende ideale leefgebieden voor insecten:

Parken en openbare tuinen

Parken kunnen bij een juiste inrichting mini-natuurgebiedjes zijn. Vanwege esthetische wensen zijn parken vaak gevarieerd, met een afwisseling van struiken, bomen, graslanden en waterpartijen. Juist die variatie kan leiden tot een grote biodiversiteit. Recent onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat geveltuinten een cruciale bron zijn voor biodiversiteit en insecten in de grote steden.⁹ Daarnaast kunnen functies slim gecombineerd worden door verschillende zones aan te brengen waarin de natuur of juist de mens meer de ruimte krijgt. Voor insecten geldt: hoe meer je de natuur haar gang kunt laten gaan, hoe interessanter het wordt. In een biodivers park faciliteren beheer en inrichting zowel mens als natuur. Voor bomen, struiken en andere planten

worden zoveel mogelijk inheemse soorten gebruikt. Er zijn geleidelijke overgangen van bomen naar grasland, met zonbeschenen randen met struiken en ruigte. In bosdelen wordt dood hout niet afgevoerd, waarmee tientallen insectensoorten geholpen worden. Als het nodig is om een gevaarlijke boom om te zagen, dan kan deze op enkele meters hoogte worden gezaagd, zodat er staand dood hout ontstaat. Graslanden worden extensief en gefaseerd gemaaid. Niet alleen korte gazons, maar een afwisseling van bloemrijke delen (1-2 keer per jaar maaien), ligweides (wekelijks maaien) en ruigtes (eens per 1-3 jaar maaien). Het kan goed zijn om in zonbeschenen bosranden helemaal niet te maaien, om een mooie overgang tussen bos en grasland te stimuleren. Maaisel wordt zo veel mogelijk afgevoerd, maar het kan ook interessant zijn om een deel van het plantenmateriaal ter plekke op hopen te laten liggen. Dergelijke broeihopen trekken allerlei kevers en andere beestjes aan en ze zijn daarmee weer voedsel voor vogels en kikkers. Waterpartijen hebben flauwe oevers met een geleidelijke overgang van nat naar droog. Het water is in een biodivers park idealiter helder en schoon en sloten staan in verbinding met andere wateren.

Bermen

Hoewel bermen vaak maar smalle stroken zijn, vormen ze bij elkaar een flinke oppervlakte die een belangrijke toevoeging kan zijn in het leefgebied van stadsplanten en -dieren. Bermen bestaan meestal vooral uit grassen en kruiden die regelmatig gemaaid worden. Door minder vaak te maaien en het maaisel af te voeren kan een meer gevarieerde vegetatie ontstaan. Eventueel kunnen stroken van de buitenranden vaker gemaaid worden voor veiligheid of netheid. Als het maaien in fases gebeurt zodat er altijd delen blijven staan, vormen bermen een permanent en betrouwbaar leefgebied. De toevoeging van bomen en struiken geeft een berm variatie en beschutting waardoor meer soorten een leefgebied vinden.

Groene daken en muren

Hittestress is een groeiend probleem. Tijdens de hete zomers warmen stenige oppervlakken snel op. Door groen aan te brengen op daken en muren wordt de stad minder warm en wordt vocht beter vastgehouden. Voor stadsinsecten is het belangrijk

⁷ <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/gewasbescherming/gebruik-gewasbeschermingsmiddelen-buiten-de-landbouw>

⁸ EIS Kenniscentrum Insecten (2020). Steekproefanalyse van waarnemingen van insecten in de stad

⁹ Universiteit Leiden (2024). [Geveltuintjes zijn cruciaal voor biodiversiteit in de stad - Universiteit Leiden](#)

dat voor de beplanting zo veel mogelijk inheemse soorten gebruikt worden en dat het onderhoud, bijvoorbeeld in de vorm van snoeiwerkzaamheden, niet te intensief en ingrijpend gebeurt.

Tuinen

Een groot oppervlak aan groen in steden wordt gevormd door de talloze particuliere tuinen die tussen de woningen in liggen.¹⁰ Tegels zijn gebruiksvriendelijk en onderhoudsarm, maar brengen allerlei problemen met zich mee zoals hittestress en gebrek aan biodiversiteit. Het loont voor mens en dier om inwoners te stimuleren om hun tuin te vergroenen. De ideale (natuur)tuin is gevarieerd, met een afwisseling van bomen, struiken, kruiden, water (vijver), stenen en dood hout. Ook in de winter is er leefgebied aanwezig in de vorm van oude stengels en ruigte. Er wordt deels gewerkt met inheemse of in ieder geval biologische planten en er worden geen bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Microhabitats

Verspreid over het stedelijke gebied kunnen kleine, maar zeer rijke microhabitats voorkomen. Dit kunnen bijvoorbeeld oude, inheemse bomen zijn, die door hun omvang en grilligheid (bijvoorbeeld holtes of deels dode takken) heel belangrijk kunnen zijn voor insecten. Deze bomen moeten opgenomen worden in de gemeentelijke administratie, zodat ze goed beschermd kunnen worden. Flinkke stukken dood hout kunnen vele jaren fungeren als kraamkamer voor gespecialiseerde insecten die in het hout leven of bijvoorbeeld op de rand van het vermolmende hout en de bodem. Overal in de stad kan er dood hout worden neergelegd, eventueel zelfs door het tot (tijdelijke) banken of fietsenrekken om te bouwen; denk hierbij aan parkeerplaatsen, speeltuinen, kerkhoven, etc. Een goede composthoop of andere plekken waar plantaardig materiaal wordt verzameld op een verborgen plekje in de stad doet ook wonderen voor insecten.

Open water

Nederland is een waterland en ook in de stad vinden we tal van slootjes, vijvers, grachten en zelfs rivieren. Meestal staan alle waterpartijen met elkaar in verbinding en staat het water jaarrond op hetzelfde peilniveau.

Hierdoor is de waterkwaliteit vaak overal 'hetzelfde' en is de dynamiek kunstmatig, terwijl de levenscyclus van veel waterinsecten juist is aangepast aan droogte in de zomer en hoge waterstanden in de winter. Daarbij komt dat ook waterpartijen vaak onderhevig zijn aan een streng onderwatersmaibeleid. Veel insecten hebben daar last van doordat eitjes, poppen en larven verloren gaan. Soortgroepen die veel minder afhankelijk zijn van vegetatie, zoals bijv. kreeftachtigen (o.a. waterpissebedden, aasgarnalen en rivierkreeften), die eitjes en larven zelf meedragen, worden hierdoor juist gefaciliteerd en zorgen daardoor voor extra concurrentie en predatie op insecten.

De uitdaging is om binnen de randvoorwaarden van het waterbeheer te zoeken naar insect-vriendelijke oplossingen. Kansen liggen bijvoorbeeld bij het maaibeleid. Voor bredere wateren (>5 m) geldt dat gewoonlijk 20% van de vegetatie mag blijven staan volgens de legger (werkvoorschriften van het waterschap). Juist in het stedelijk gebied liggen vaak van dit soort bredere waterpartijen, maar vaak wordt veel meer geschoond dan wettelijk noodzakelijk.

Kansen liggen er ook bij 'stadwadi's, oftewel plekken die door regenwater gevoed worden (bijvoorbeeld door regenwater van diverse gebouwen te bundelen) en niet in contact staan met de rest van het oppervlaktewater. Hierdoor ontstaan plekjes met relatief goede waterkwaliteit en een natuurlijke dynamiek. Dat deze wadi's in de zomer kunnen droogvallen is een pré, hierdoor blijven de wateren visvrij, wat de overlevingskansen voor insecten vergroot. Het is wel van belang dat overtollig water in de wadi's in de winter kan afvloeien in de gereguleerde watergangen.

Tenslotte hebben insecten baat bij natuurvriendelijke oevers c.q. de verwijdering van beschoeiing. Oevers hebben de neiging om snel vol te schieten met hoog riet, wat niet bijdraagt aan de beleving van de zomerse parkwandelaar en de variatie. Dit kan ondervangen worden door een gefaseerde maaibeurt van de vegetatie boven de waterspiegel in de vroege zomer.

¹⁰ <https://www.stad-en-groen.nl/article/46695/private-tuinen-steeds-minder-priv-550-miljoen-m2-te-winnen-voor-vergroening>

Wie trekt er naar de stad?

Welke insecten kunnen profiteren van de stad als woongebied? Uit de eerdergenoemde steekproefanalyse blijkt dat de stad blijkt een goed leefgebied is voor bijvoorbeeld lieveheersbeestjes, bijen en zweefvliegen. Haften, steenvliegen en aaskevers komen relatief meer buiten de stad voor. Als we onze steden aantrekkelijker maken voor insecten, biedt dat kansen voor ruim een derde van de Nederlandse insecten, voor een tiende is het zelfs essentieel.

De stenige ondergronden maken steden merkbaar warmer dan hun omgeving. Hierdoor zijn ook de winters er zachter. Dit trekt allerlei warmteminnende insecten aan, zoals de stadsreus, de grootste zweefvlieg van ons land. Hoewel deze opvallende vlieg lijkt op een hoornaar kan hij niet steken en ruimt de larve heel behulpzaam afval op in de nesten van wespen. De soort kan lange afstanden afleggen en zoekt vaak de warmte van de stad op. Lieveheersbeestjes overwinteren graag op beschutte warme plekken en kruipen in

schuurtjes of tussen spouwmuren. Onze menselijke bebouwing beïnvloedt de dieren in de stad. Dat kan onbedoeld gebeuren, zoals bij aardhommels die nestelen in spouwmuren. Maar we trekken ook bewust insecten aan.

Bijenhôtels zijn inmiddels wijd verspreid in tuinen aanwezig en twee pluizige voorjaarsinsecten, de rosse en de gehoornde metselbij, hebben daar sterk van geprofiteerd. De hotels zijn zelfs een ecosysteempje op zich, want parasieten zoals de muurrouwzwever zijn ook toegenomen door hun populariteit. Die vlieg schiet eitjes in de nesten van metselbijen, waarna de larve de voedselvoorraad roof. Naast bebouwing komen sommige insecten af op de beplanting die wij in onze parken en tuinen gebruiken. Zo verzamelt de klimopbij voor haar larven het stuifmeel van bloeiende klimop. Omdat die plant veel in stedelijk gebied voorkomt, kun je ook deze opvallend oranjebruin behaarde bij vooral daar tegenkomen, als aan het begin van de herfst de klimop tot bloei komt.

Stadsreus (foto: Menno Reemer)

Aardhommel (foto: Menno Reemer)

Gehoorde metselbij (foto: Menno Reemer)

Rosse metselbij (foto: Menno Reemer)

Muurrouwzwever (foto: Menno Reemer)

Klimopbij (foto: Menno Reemer)

Elzenhaantje (foto: Petr Ganaj)

Tuingitje (foto: Menno Reemer)

Terrasjeskommazweefvlieg (foto: Menno Reemer)

Vuurwants (foto: Roy Kleukers)

Het elzenhaantje, een glimmend rond kevertje, heeft zwarte larven die de blaadjes van de elsen eten, ook in parken en tuinen. En het tuingitje heeft haar naam niet voor niets: buiten tuinen wordt deze zweefvlieg maar zelden gezien. De larven leven van huislooksoorten, die in het wild in ons land niet voorkomen.

Andere insecten zijn juist niet gebonden aan specifieke omstandigheden en kunnen zich daardoor goed aanpassen aan de bijzondere biotopen in de stad. De terrasjeskommazweefvlieg is één van de meest voorkomende zweefvliegen van Europa maar heeft haar naam gekregen omdat ze op zomerse dagen nieuwsgierig rondvliegt bij terrassen. Ook de vuurwants, met het onmiskenbaar roodzwart kleurenpatroon, is bijna overal wel te zien. Deze prachtige beestjes zitten soms met tientallen tot honderden tegelijk op een boomstam in een park.

In steden komen daarnaast veel exoten voor: dieren of planten die van nature niet in Nederland leven. Wij hebben ze – vaak per ongeluk – versleept en vervolgens wisten ze populaties op te bouwen, in huizen of kassen, maar ook buiten. Vaak komen ze uit warmere streken en het is dan ook niet verwonderlijk dat ze in de relatief warme stad konden aanslaan.

Soms vinden zulke exotische insecten plekjes waar onze inheemse soorten niet konden leven. Een voorbeeld is de kasssprinkhaan, een grote grotten-sprinkhaan uit China, die in Nederlandse huizen in kruipruimtes leeft. Ook de bladpootrandwants komt sinds kort bij ons voor. Deze indrukwekkend grote bruine wants met verbrede achterpoten is afkomstig uit Noord-Amerika. Ze eten zaden van coniferen en worden 's winters vaak in huis aangetroffen. In het hele land is deze nieuwkomer inmiddels te vinden.

Kassprinkhaan (foto: Roy Kleukers)

Hetzelfde geldt voor de zuidelijke boomsprinkhaan, die tijdens zomernachten op muren en in struiken verscholen zit. De sprinkhanen zijn meegelift met auto's vanuit Zuid-Europa. Exoten zijn soms een gevaar voor de biodiversiteit omdat ze inheemse soorten kunnen verdringen. Maar ze zijn ook een interessante aanvulling op de stedelijke insectenfauna, die inmiddels flink multicultureel is.

Zeldzame stadsinsecten

Bij de stad denk je niet direct aan bijzondere of zeldzame insecten. Veel van zulke soorten zijn sterk gespecialiseerd en afhankelijk van bijvoorbeeld specifieke (zeldzame) planten of bijzondere omstandigheden in de bodem. Maar ook in steden komen soms unieke situaties voor waar sommige van deze kritische soorten een plekje vinden. De blauwzwarte houtbij is een enorme bij, nog groter dan een hommelm. De blauwglanzende vrouwtjes knagen zelf een nest uit in zacht dood hout en drinken graag nectar van tuinplanten.

Blauwzwarte houtbij (foto: Petr Ganaj)

Bladpootrandwants (foto: Roy Kleukers)

Deze zeldzame soort wordt bijna alleen in tuinen gezien, waarschijnlijk vanwege haar voorkeur voor warme omstandigheden en nestplekken in houten paaltjes en schuttingen. De klimopbladroller is een kleine nachtvlinder waarvan de naam de leefwijze verradt. De rupsen eten het blad van de klimop waarin ze zich voor de veiligheid inrollen in dichte kokertjes. Landelijk heeft deze vlinder een zeldzame status maar in steden is ze wijdverspreid.

Het weegbreegitje staat als 'gevoelig' op de rode lijst zweefvliegen en komt relatief veel voor in de stad. De voedselplanten, smalle en brede weegbree, zijn algemeen in ons land, dus het is een beetje mysterieus waarom deze zweefvlieg zo zeldzaam is in ons land. Ook de sleedoornpage is een soort van de rode lijst (status: bedreigd). De eitjes worden afgezet op takjes van de sleedoorn, die tijdens de winter niet gesnoeid mogen worden. De laatste jaren lijkt de soort steeds meer voor te komen in tuinen en parken en steeds minder daarbuiten.

Sleedoornpage (foto: Erik Karits)

Uit een analyse van de WUR bleek dat deze soort inderdaad een voorkeur heeft voor stedelijk gebied.¹¹ Deze prachtige vlinder met kenmerkende “staartjes” is beschermd onder de Wet Natuurbescherming.

Richtlijnen voor de insectvriendelijke stad

De stad is dus belangrijk voor het voortbestaan van insecten. Des te belangrijker dat steden insectvriendelijk worden ingericht. Nog lang niet alle gemeenten (of andere grondeigenaren) zetten hierop in en het is voor gemeenten nog onduidelijk hoe dat het beste kan gebeuren. Op basis van de eerder besproken leefgebieden in de stad, hebben wij elf concrete richtlijnen opgesteld die iedere gemeente en andere grondeigenaar kan toepassen om insecten te helpen.

Deze richtlijnen zijn opgesteld op initiatief van Collectief Natuurinclusief¹² en in samenwerking met EIS Kenniscentrum Insecten en Natuur & Milieu verder uitgewerkt. De eerste twee richtlijnen omschrijven de basis van de benodigde ruimtelijke indeling: maak leefgebieden voor insecten en verbind ze met elkaar. De derde en vierde richtlijn zijn vereisten voor de inrichting van de buitenruimte: gebruik inheemse soorten en zorg voor variatie en structuur. Richtlijn vijf tot en met acht zijn de concrete invulling van de inrichting. Negen, tien en elf geven de randvoorwaarden: gebruik geen bestrijdingsmiddelen, beheer ecologisch en betrek bewoners en uitvoerders. Deze richtlijnen zijn door iedere grondeigenaar direct toe te passen. Zo zorgen we dat de stad een oase wordt voor insecten, wat uiteindelijk de gehele biodiversiteit ten goede zal komen, van vlinders tot vogels en egels.

Richtlijnen voor de insectvriendelijke stad

(i.s.m. Collectief Natuurinclusief)

1. Maak leefgebieden (habitat patches/ stapstenen/ natuurkernen)

Zorg voor leefgebieden voor insecten die verspreid door de stad liggen. Elke patch is minimaal 0,8 hectare groot.¹³ Elk leefgebiedje moet de voorwaarden bieden die in de hiernavolgende richtlijnen staan.

2. Ecologische connectiviteit

Zorg voor samenhang tussen leefgebieden. Breng verbindingen aan tussen natuurrijke plekken. Verbindingen kunnen bestaan uit smalle natuurelementen zoals bomenrijen, watergangen, heggen of bermen.

3. Inheemse soorten

Plant inheemse bomen, struiken en planten die passen bij de regio en waarbij de teelt géén bestrijdingsmiddelen zijn gebruikt. Dit is belangrijk omdat insecten vaak gespecialiseerd zijn op een specifieke plantensoort. Gebruik zoveel mogelijk Nederlands plantmateriaal. Als dat echt geen optie is, kies dan soorten waar sommige insecten nog iets aan hebben, zoals planten met bloemen waar nectar en stuifmeel in zit.

4. Variatie en structuur

Breng variatie en structuur aan in het openbaar groen. Zorg voor een gevarieerde beplanting met verschillende soorten bomen, struiken en kruiden. Gelaagdheid is hierbij van groot belang: kies voor soorten met verschillende hoogtes. Geleidelijke overgangen van bomen via struiken naar grasland (mantel-zoom vegetaties) zijn van grote meerwaarde. Breng ook elementen als dood hout, maaiselhopen en keien aan. Zorg voor een reliëfrijke bodem met heuveltjes, kuilen en dijkes. Graaf flauwere oevers en poelen.

¹¹ Lahr, J., H. Meeuwssen, D. Lammertsma, P. Goedhart & F. Van Der Zee (2016). Beschermde en bedreigde dieren en planten in de stad. – Wageningen Environmental Research.

¹² <https://www.collectiefnatuurinclusief.nl/bouw>

¹³ <https://www.makingnaturescity.org/urban-biodiversity-framework/>

5. Voedselaanbod

Koester reeds aanwezige vegetatie en laat vegetatie zo veel mogelijk spontaan opkomen, omdat die soorten het beste bij de streek passen. Dit geldt ook voor bomen: laat oude bomen staan omdat ze een grote meerwaarde hebben naarmate ze ouder worden. Zorg voor een groot aanbod aan verschillende kruiden, vaste planten, struiken en bomen. Ook op of aan het gebouw liggen kansen voor een insectvriendelijke beplanting, zoals op (groene) daken, op gevels en met heggen in plaats van muren of schuttingen.

6. Nest- en schuilplaatsen

Zorg voor permanent aanwezige nest- en schuilplaatsen, zodat insecten zich kunnen voortplanten en de winter door kunnen komen. Zorg voor warme open plekjes in de bodem zoals op zon beschenen taluds, waar bijen kunnen nestelen en opwarmen. Laat delen van de vegetatie het hele jaar staan zodat dieren er kunnen overwinteren. Laat dood hout staan of breng het aan. Laat bij snoeien altijd een deel van de struiken staan.

7. Bodem

De bodem is zeer rijk aan leven, vooral in de bovenste lagen. Zorg daarom voor zo min mogelijk betreding met zware machines, zodat de bodem niet verdicht raakt en bodemdieren niet verstoord worden. Laat bladmateriaal van bomen zo veel mogelijk liggen, tal van insecten eten dit en helpen daarmee ook de bodemgezondheid op peil te houden.

8. Water

Zorg voor een variatie aan open water, zoals sloten, poelen en stromend water. Leg oevers aan met een flauw talud en laat planten groeien op de overgang van nat naar droog. Voorkom dat alle waterpartijen doorgespoeld worden met hetzelfde water. Zorg bijvoorbeeld voor poelen of 'stadswadi's die door regenwater gevoed worden en visvrij zijn.

9. Pesticidegebruik

Gebruik geen pesticiden in het onderhoud. Kies voor pesticidevrij zaai- en plantmateriaal. Zoek daarvoor een betrouwbare leverancier, liefst met een biologisch keurmerk.

10. Ecologisch beheer

Beheer het openbaar groen extensief. Maai hetzelfde oppervlak maximaal twee keer per jaar en maai niet alles, maar laat steeds een deel van de vegetatie staan. Voer maaisel af. Doe dit bij alle grazige vegetaties zoals bermen, parken en slootkanten. Let bij snoeiwerkzaamheden op bloeimomenten van struiken en snoei niet alles op hetzelfde moment of in hetzelfde jaar.

11. Educatie

Communiceer met bewoners en uitvoerders. Zorg voor educatie bij bewoners via bijvoorbeeld communicatiecampagnes en informatieborden. Daarin moet duidelijk worden wat er (anders dan gebruikelijk) gedaan wordt en op een aansprekende manier worden verteld waarom dit nodig is. Ook kunnen bewoners geïnspireerd worden om meer voor natuur te doen in hun eigen tuin. Haak daarvoor ook aan bij bestaande initiatieven zoals Tegelwippen, de Nationale Bijentelling en de Jaarrond Tuintelling. Zorg ook dat uitvoerders goed geïnformeerd en betrokken zijn zodat ze opdrachten in de openbare ruimte goed kunnen en willen uitvoeren.

2

Aan de slag: insect zoekt thuis!

Insecten staan dus onder grote druk in Nederland. Gelukkig kunnen we nog veel doen om dit voor insecten te verbeteren, ook in de stad. Met de oplossingen in dit hoofdstuk verdrijven we de stilte en laten we insecten weer zoemen, fladderen en nestelen.

We hebben hiervoor kunnen lezen dat insecten, ondanks hun talrijke verschijning, in Nederland onder grote druk zijn komen te staan. En de terugval van insecten raakt niet alleen de insecten zelf. Veel dieren zijn direct afhankelijk van insecten als voedselbron — denk aan de koolmees, de egel of de vleermuis. Voor hen betekent minder insecten simpelweg minder te eten. En dat is nog maar het begin. Op grotere schaal vormt de insectencrisis ook een bedreiging voor onze voedselzekerheid. Ongeveer 75 procent van de gewassen die wij verbouwen is afhankelijk van insecten voor bestuiving. Minder bestuivers betekent dus ook minder oogst, en daarmee minder voedsel op ons bord.¹⁴

Toch is het niet te laat. Want hoewel de mens grotendeels verantwoordelijk is voor de achteruitgang van insecten, kunnen we ook het verschil maken in het herstel. En de stad biedt daarbij dus een verrassende kans, als we dat tenminste goed organiseren. Hoe groener de stad, hoe leefbaarder — voor insecten én voor ons. Door bewuste keuzes te maken in hoe we onze stad inrichten — van groenbeheer tot stadsplanning — kunnen we deze onmisbare beestjes helpen terug te keren. Zo bouwen we samen aan een gezonde, veerkrachtige stad voor mens én natuur.

De rol van de overheid: wat wordt er nu (niet) gedaan voor insecten in de stad?

Hoewel de stad verrassend veel kansen voor insecten biedt, blijft passend beleid vaak nog achter. Op nationaal niveau blijft insectenbeleid versnipperd en vaag. Er bestaat enerzijds een landelijke bijenstrategie, terwijl er anderzijds ook werkgroepen actief zijn die zich richten op het beperken van overlast door bijen en andere insecten. Een duidelijk, samenhangend beleid ontbreekt. En dat is opvallend, omdat er met het oog op de recent aangenomen Europese natuurherstelwet¹⁵ een verplichting ligt om ook meer voor insecten te doen. De EU Natuurherstelverordening (2024/1991) vereist dat EU-Lidstaten in 2030 maatregelen hebben getroffen om minstens 30% van het oppervlak dat niet in goede staat verkeert, te herstellen. Dit geldt zowel binnen als buiten Natura 2000-gebieden en betreft ook stedelijke ecosystemen. In de natuurherstelverordening zijn ook specifieke doelen voor bestuivers opgenomen: de negatieve trend in populaties moet worden gekeerd en in 2030 moeten de populaties van bestuivers weer toenemen. Op nationaal niveau bestaat er dus een duidelijk aanknopingspunt om meer met insecten te doen en de natuurherstelverordening naar concrete doelen te vertalen.

¹⁴ Bijenstichting (2024). Zorgwekkend onderzoek: in Nederland zijn waarschijnlijk inmiddels te weinig insecten om planten te bestuiven.

¹⁵ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-74-2023-REV-1/nl/pdf>

Op gemeentelijk niveau profiteren insecten soms wel al van deels bestaand gemeentelijk groen-beheer: veel gemeenten kiezen bij de inrichting van het openbaar groen bijvoorbeeld voor inheemse bomen¹⁶. En dat is goed nieuws, want juist deze soorten zijn aantrekkelijk en van grote waarde voor insecten als schuilplaats en voedselbron. Maar écht insectgericht beleid — waarin het behoud en herstel van specifieke insectenpopulaties expliciet wordt meegenomen — is zeldzaam. En als dat beleid er wel is, richt het zich meestal op een beperkt aantal interventies (bijvoorbeeld alleen verblijfplaatsen maar geen voedselbronnen) en een beperkt aantal soorten. Dit zijn met name bestuivers zoals bijen, hommels en vlinders. Deze soorten spreken tot de verbeelding, zijn geliefd bij bewoners en worden zelden als hinderlijk ervaren. Dat ligt anders bij minder populaire soorten, zoals kevers of mieren. En juist voor die bredere groep insecten missen we nog veel kansen in de stad. Veel gemeenten richten daarnaast hun biodiversiteitsbeleid vooral op herkenbare, aibare (zoog)dieren die symbool staan voor natuurbehoud. Insecten worden daardoor zelden als icoonsoort in gemeentelijke richtlijnen voor natuurbehoud meegenomen. Daarom roepen wij gemeenten op om de eerdergenoemde richtlijnen voor een insectvriendelijke stad zo snel mogelijk over te nemen en toe te passen bij de inrichting én het beheer van gemeentelijke gronden.

Daarnaast kan het beschermen en bevorderen van insecten (expliciet) worden opgenomen in gemeentelijk beleid. De gemeente Utrecht bijvoorbeeld heeft een aantal soorten bestuivers opgenomen in beleid om de ecologie van de stadse groenstructuur te beschermen en te bevorderen.¹⁷ Vergelijkbaar heeft de gemeente Amsterdam recentelijk het Plan Biodiversiteit opgesteld, wat zich richt op het verbeteren en vergroten van biodiversiteit van de stad via het borgen van verschillende habitats. Hierin zijn een aantal insectensoorten meegenomen, waaronder verschillende typen bijen, libellen en vlinders. Concreet wordt er voor elke soort aangegeven wat er vereist is om de respectievelijke habitats in stand te houden.¹⁸ Het op deze manier integreren van insectensoorten in stedelijk biodiversiteits- en groenbeleid helpt om het belang

van insecten te onderstrepen, zowel binnen de gemeente als richting stadsbewoners.

Voorbeelden genoeg

We realiseren ons dat het ontwikkelen van nieuw beleid tijd en capaciteit vraagt. De richtlijnen zien wij daarom ook als een strategie die vooral op de lange termijn het verschil kan maken voor insecten in de stad. Maar op de korte termijn moeten we ook echt in actie komen om de neerwaartse trend van insectenpopulaties te stoppen. Gelukkig hoeven gemeenten hiervoor het wiel niet opnieuw uit te vinden: in heel Nederland bestaan er al inspirerende, exemplarische initiatieven die insecten in de stad op de kaart zetten én daarbij bewoners actief betrekken. Deze projecten zijn kant-en-klaar en wachten op meer samenwerking en opschaling. Voor gemeenten betekent dat: geen uitgebreide ontwikkeltrajecten, maar vooral contact zoeken en meedoen.

Wij zien momenteel drie initiatieven die veel potentie bieden voor verdere opschaling. Deze initiatieven zijn ondernemingen of stichtingen die landelijk actief zijn en bieden een kant-en-klare oplossing voor de inrichting en beheer van een nieuw insectenrijk. Ze zijn direct toepasbaar, ontzorgen grondeigenaren en zijn geschikt voor elke schaal en elke wijk. Of het nu gaat om een stadstuin, een groene berm of een ongebruikt stuk grond: elke plek telt. Met deze initiatieven kunnen gemeenten en andere grondeigenaren direct aan de slag.

Het gaat om:

- De Vlinderidylle
- De Bonte Berm
- De Stadsoase

Naast kant-en-klare initiatieven zijn er ook talloze kennis- en netwerkorganisaties of andere lokale initiatieven die grondeigenaren kunnen helpen met de inrichting en beheer van insectvriendelijke plekken. Organisaties zoals Operatie Steenbreek, NK Tegelwippen, Nederland Zoemt, Nationale Bijenstrategie, Bijenlandschap, Maai Mei Niet en Tiny Forests.

¹⁶ <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Bomenonderzoek-Nederlandse-gemeenten-Natuur-Milieu.pdf>

¹⁷ <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/thematisch-beleid/groen/2018-Nota-Utrechtse-Soortenlijst.pdf>

¹⁸ https://openresearch.amsterdam.nl/media/inline/2025/4/11/plan_biodiversiteit_2025_2030_definitief.pdf

Tijd voor actie: elke wijk insectenrijk!

De stad is dé plek waar natuurontwikkeling, burgerparticipatie en natuureducatie elkaar kunnen versterken. De bestaande initiatieven die we hierboven noemen, bewijzen dat. Ze vertalen abstract beleid naar concrete, levendige plekken in de buurt. En ze zijn klaar voor gebruik.

Daarom roepen wij gemeenten op om in actie te komen, zowel op de korte als de lange termijn. Voor de lange baan is er een structurele verankering van beleid voor insecten nodig, in ieder geval op het niveau van gemeenten. We roepen gemeenten daarom ook op om de richtlijnen voor de insectvriendelijke stad op te nemen in hun beleid voor stedelijke biodiversiteit en ruimtelijke ontwikkeling. Maak insecten onderdeel van het grote plaatje — in beleid, ontwerp én uitvoering.

Tegelijkertijd is er nú actie nodig. Daarom nodigen we gemeenten uit om zo snel mogelijk contact te leggen met de initiatieven die wij hier presenteren. Werk samen met deze partijen die al ervaring hebben en zet zo stappen op lokaal niveau. Door samen te werken, kunnen we het momentum voor insecten in de stad versnellen en zorgen we dat goede bestaande ideeën direct hun impact vergroten en anderen kunnen inspireren tot nog meer actie.

Insecten zijn misschien klein, maar de ambities die wij voor hen hebben zijn groot. We hebben in Nederland grofweg 3.500 wijken.¹⁹ Daarom dagen we alle Nederlandse gemeenten uit om 3.500 nieuwe plekken voor insecten in de stad te realiseren. Stuk voor stuk veilige, voedselrijke en bloeiende gebieden waar insecten zich thuis kunnen voelen. Kortom: elke wijk een insectenrijk!

Zevenstippelig lieveheersbeestje (foto: Roy Kleukers)

Schaakbordlieveheersbeestje (foto: Roy Kleukers)

Citroenlieveheersbeestje (foto: Roy Kleukers)

¹⁹ <https://allecijfers.nl/ranglijst/grootste-en-kleinste-wijken-in-inwoners-in-nederland/>

3

Kant-en-klare initiatieven voor meer insecten in de stad

Ben je een gemeente of andere grondeigenaar en wil je aan de slag gaan met insecten? Hier zijn 3 concrete en kant-en-klare concepten waarmee je ontzorgd wordt.

De Bonte Berm

Het Bonte Berm-concept combineert de kracht van éénjarige, tweejarige en meerjarige (inheemse) zadenmengsels met een op maat samengesteld bloembollenmengsel. Dit zorgt voor een vegetatie die niet alleen de biodiversiteit verhoogt, maar ook een lange bloeitijd heeft. Daarnaast is er sprake van extensief ecologisch onderhoud, wat de kosten en inspanningen vermindert. In de eerste drie tot vijf jaar wordt het project volledig door De Bonte Berm beheerd. Dit houdt in dat er drie keer per jaar een monitoring plaatsvindt om de voortgang van het project te evalueren en waar nodig bij te sturen. Het maaien gebeurt één keer per jaar door ons op het juiste moment en met geschikt materiaal, wat essentieel is voor het behoud van de ecologische balans.

Doel

Het doel is om, met een maatwerkaanpak, het juiste mengsel van kruiden en bollen te kiezen en te zaaien om de biodiversiteit in stedelijke gebieden op de lange termijn te verhogen.

Locaties

In totaal 55 gerealiseerde locaties door heel Nederland. Een van de voorbeelden is in de Gemeente Haarlem aan de Jan Sluyterlaan (zie foto).

Kosten

Alles is maatwerk en heeft te maken met omgeving, benodigde grondwerkzaamheden en oppervlakte. De gemiddelde prijs is grofweg €45 per m² inclusief aanleg, monitoring en onderhoud.

De Bonte Berm werkt op basis van een bodem en omgeving analyse. Deze uitslag is bepalend voor de keuze van sortiment en het verwachte aandeel kruiden t.o.v. grassen. Contractduur is 3-5 jaar met monitoring en onderhoud.

Voor meer informatie www.debonteberm.nl

Contactgegevens

JUB Holland (de Bonte Berm is onderdeel van JUB Holland).

Robbert Uittenbogaard: Robbert@jubholland.nl

De Stadsoase

De Stadsoase herdefinieert de manier waarop we naar stadsnatuur kijken: met insecten als uitgangspunt en bewoners als betrokken mede-beheerders. Een zorgvuldig ontworpen gelaagde opbouw van bodem, structuren, vegetatie en beheer vormt de ecologische basis voor herstel van brede insectengemeenschappen. We creëren microhabitats zoals mini-wadi's, bijenburchten of composthoppen en passen innovatieve technieken toe als bodemtransplantatie. De beplanting ondersteunt specialistische én algemene insectensoorten, en biedt bewoners beleving met eetbare, geneeskrachtige en betekenisvolle planten. Door participatie in beheer, monitoring en educatie wordt de Stadsoase verankerd in de wijk. Schaalbaar en uitvoerbaar, is dit een krachtig middel voor sociaal- en natuurinclusieve gebiedsontwikkeling.

Van 10 tot 10.000 m² – de Stadsoase past zich aan de ruimte aan, of het nu een boomspiegel, schoolplein, wijkplantsoen of park is. Elke oase begint met een stap. Perfectie is niet nodig; het gaat om zichtbaarheid, betrokkenheid en de energie van het samen aan de slag gaan. Leren door te doen werkt – en werkt aanstekelijk.

Oproep van de Stadsoase:

“We zoeken koplopers die mee willen bouwen aan onze missie voor duurzaam insectenherstel: samen realiseren we 1.000 Stadsoases in 5 jaar – plekken waar biodiversiteit herstelt, bewoners eigenaarschap voelen en de stad weer leeft. Of je nu beleidsmaker, beheerder, bewoner of ontwerper bent: jouw bijdrage doet ertoe. We zoeken plekken – groot of klein – waar we samen kunnen bouwen aan insectenrijk stads-groen. Op naar een levend netwerk van 1.000 oases!”

Doel

Met 1.000 insectenoases in 5 jaar wil Stadsoase bouwen aan een positieve beweging voor bloeiende insectenpopulaties in onze steden, dorpen en wijken.

Locaties

In totaal 2 gerealiseerde locaties, waaronder de Kleurenbuurt in Zaandam

Kosten

Aanlegkosten van € 6,50 tot € 18 per m².

Jaarlijkse beheerkosten € 0,40 - € 0,65 per m²

Contactgegevens

Nature Nomads (i.s.m. Aeres, Kenniscentrum EIS, NIOO, FLORON en De Vlinderstichting)

Emile Smeenk: emile@naturenomads.nl

De Vlinderidylle

De Vlinderidylle is een concept van de Vlinderstichting. In heel Nederland legt de Vlinderstichting idylles aan: plekken vol bloemen. Voor mensen om van te genieten en voor vlinders en bijen om beter te kunnen overleven.

Met inzet van vrijwilligers, lokale natuur-beschermingsorganisaties, terreineigenaren, gemeenten en bedrijven zijn idylles een begin van een aaneenschakeling van bloemrijke plekken waar vlinders, bijen én mensen kunnen genieten. We vormen gazons om tot bloemrijke graslanden, door gebruik te maken van inheems en liefst streekeigen zaadgoed.

De vlinderidylles zijn bloeiende idylles, waar kleurige vlinders rondfladderen en waar het gonst van de bijen, en het zijn plekken waar mensen blij van worden.

Doel

Meer kleur in het groen, voedsel en voortplantings-mogelijkheden voor vlinders en bijen en plek voor mensen om te genieten.

Locaties

Meer dan 100 gerealiseerde locaties over heel Nederland. Bijvoorbeeld in de Veste, Waterveste en Voorveste, en Houten

Kosten

De gemiddelde kosten voor de aanleg zijn eenmalig €2.500. De jaarlijkse kosten hangen af van de beheerswerkzaamheden, zoals gefaseerd maaien en afvoeren.

Contactgegevens

De Vlinderstichting
Kars Veling: Kars.veling@vlinderstichting.nl

Bronnenlijst

AlleCijfers (z.d.).

Ranglijst van de grootste en kleinste wijken in inwoners in Nederland. Geraadpleegd op 6 mei 2025 op [Ranglijst van de grootste en kleinste wijken in inwoners in Nederland | AlleCijfers.nl](#)

Bijensterichting (2024).

Zorgwekkend onderzoek: in Nederland zijn waarschijnlijk inmiddels te weinig insecten om planten te bestuiven. Geraadpleegd op 6 mei 2025 op [Zorgwekkend onderzoek: in Nederland zijn waarschijnlijk inmiddels te weinig insecten om planten te bestuiven](#)

CBS & Vlinderstichting (2025).

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/17/steeds-minder-vlinders-ook-afname-algemeen-voorkomende-soorten>

Collectief Natuurinclusief.

Visuele weergave van richtlijnen insectendiversiteit in gebouwde omgeving.
<https://www.collectiefnatuurinclusief.nl/bouw>

EIS Kenniscentrum Insecten (2020).

Steekproefanalyse van waarnemingen van insecten in de stad. Beschikbaar bij opvraag.

Europese Unie (2024).

Verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake natuurherstel en tot wijziging van verordening (EU) 2022/869. Geraadpleegd op [PE-74-2023-REV-1_nl.pdf \(BEVEILIGD\)](#)

Gemeente Amsterdam (2025).

Plan biodiversiteit 2025-2030. Geraadpleegd op [plan_biodiversiteit_2025_2030_definitief.pdf](#)

Gemeente Utrecht (2018).

Utrechtse soortenlijst – uitwerking Groen-structuurplan t.b.v. Utrechtse soorten. Geraadpleegd op [2018-Nota-Utrechtse-Soortenlijst.pdf](#)

Hallmann, C.A., M. Sorg, E. Jongejans, H. Siepel, N. Hofland, H. Schwan, W. Stenmans, A. Müller, H. Sumser, T. Hörrn, D. Goulson & H. De Kroon 2017.

More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. PLoS ONE 12(10).

Lahr, J., H. Meeuwssen, D. Lammertsma, P. Goedhart & F. Van Der Zee 2016.

Beschermde en bedreigde dieren en planten in de stad. – Wageningen Environmental Research.

Natuur & Milieu (2023).

Bomen voor biodiversiteit – onderzoek naar bomen in Nederlandse gemeenten. [Bomenonderzoek-Nederlandse-gemeenten-Natuur-Milieu.pdf](#)

Natuur & Milieu & Sweco Nederland 2024.

Tekort aan groen in Nederlandse steden.

Sánchez-Bayo, F., & K. A. Wyckhuys 2019.

Worldwide decline of the entomofauna: A review of its drivers. Biological conservation, 232, 8-27.

Wagner, D. L., E.M. Grames, M. L. Forister, M.R. Berenbaum, & D. Stopak 2021.

Insect decline in the Anthropocene: Death by a thousand cuts. Proceedings of the National Academy of Sciences, 118(2).

Colofon

Uitgave

Natuur & Milieu
EIS Kenniscentrum Insecten
Mei 2025

Tekst en inhoud

Natuur & Milieu
EIS Kenniscentrum Insecten

Richtlijnen

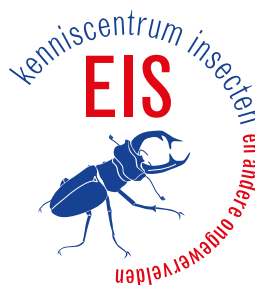
Collectief Natuurinclusief – Domein Bouwen
EIS Kenniscentrum Insecten

Vormgeving

Bas van Noppen, basisvorm

Contact

Natuur & Milieu
info@natuurenmilieu.nl
+31 (0)30 233 13 28

**NATUUR
& MILIEU**
Laat zien dat het kán